

ЕВОЛЮЦИЯ НА КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ. КЛЮЧОВИ МЕЖДУНАРОДНИ СРЕЩИ И СПОРАЗУМЕНИЯ

Докторант Мина Карпузова
Нов български университет
markova.mina@gmail.com

THE EVOLUTION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT. KEY INTERNATIONAL MEETINGS AND AGREEMENTS

Ph.D. Student Mina Karpuzova
New Bulgarian University
markova.mina@gmail.com

Резюме: Концепцията за устойчивото развитие е дълбоко интегрирана в съвременните стратегии и политики, като фокусът е постигането на баланс между социалното, икономическото и екологичното благоденствие в настоящето, без да застрашава възможността на бъдещите поколения да удовлетворяват своите нужди.

Целта на настоящата разработка е да изследва развитието на концепцията за устойчиво развитие и да систематизира ключовите срещи и споразумения, свързани с нея. Това обобщение предоставя информация, полезна за бизнеса при решаването на проблеми и задачи, както и за обмен на знания към обществото.

Статията последователно разглежда произхода на понятието устойчивост и вниква в ефектите и връзките, произтичащи от взаимодействието между социалните, екологичните и икономически аспекти на устойчивостта. Основен извод е, че преходът към устойчиво развитие е дълъг и сложен процес, който еволюира пред години и днес се възприема като задължителна норма за развитие и необходимост.

Ключови думи: устойчиво развитие, европейски политики, климатични промени, международни отношения

Abstract: The concept of sustainable development is deeply integrated into contemporary strategies and policies, with the focus being on achieving a balance between social, economic and environmental well-being in the present without jeopardizing the ability of future generations to meet their needs.

The purpose of this paper is to explore the development of the concept of sustainable development and to systematize the key meetings and agreements related to it. This summary provides information useful to businesses in solving problems and tasks, as well as sharing knowledge with the public.

The article consistently examines the origins of the concept of sustainability and deeply examines the effects and relationships arising from the interaction between the social, environmental and economic aspects of sustainability. The main conclusion is that the transition to sustainable development is a long and complex process that has evolved over the years and today is perceived as a norm for development and necessity.

Keywords: sustainability, euro policy, climate change, international relations

Въведение

В епоха на нарастващи екологични предизвикателства и социални дисбаланси, понятието за устойчивост не само набира сила и добива значимост, но се превръща и в задължително условие за прогрес. Темата за устойчивото развитие присъства пространно в съвременната литература, като терминът обозначава способността на обществата, икономиките и екосистемите да се поддържат и развиват в дългосрочен план, без да надхвърлят капацитета на природните ресурси или да замърсяват и увреждат околната среда.

Главната цел на настоящата разработка е да проследи еволюционното развитие на концепцията за устойчиво развитие, както и да систематизира и обобщи ключовите срещи и споразумения, които са свързани с нея и я определят. Този вид обобщение предоставя информация и обосновки, които в голяма степен подпомагат бизнеса при решаването на конкретни проблеми и задачи, а също така е и начин за комуникация и обмен на научни резултати и знания към по-широката общественост. Историческият преглед доказва, че традиционното икономическо развитие води до финансов възход, но в същото време и до изчерпване на ключови ресурси и замърсяване и деградацията на околната среда. Постепенно обществата осъзнават необходимостта от нов поглед върху икономическите действия. Това е и една от главните причини през последните години да се очертае ясна тенденция на преход от линейна към устойчива икономика, така че да се съхрани земята и въздуха за бъдещите поколения.

Статията хронологично разглежда развитието на понятието устойчивост и вниква в ефектите и връзките, произтичащи от взаимодействието между икономическия, социалния и екологичния стълб.

Във втората част от статията поетапно се обобщават по-важните проведени срещи и международни споразумения, по те-

мата, като за постигането на целите ѝ са използвани вторични източници на информация.

Концепцията за устойчиво развитие

Еволюцията на концепцията за устойчиво развитие (УР) преминава през различни етапи до пълното ѝ утвърждаване в днешно време, като самостоятелна научна дисциплина, като средство за моделиране на съвременните политики и опция за решаване на текущите предизвикателства в областта на екологията, икономиката и социалната сфера на всички равнища. Самата етимология на думата „устойчивост“ се корени в лесовъдски термин, който се е използвал преди няколко века от западногерманската езикова група и означава „доброто поддържане на горите“ (Sazonova, 2014). Лингвистично погледнато, коренът на думата устойчивост (превод от английски „sustainability“) произхожда от френския глагол *soutenir*, който означава „подкрепям“. Съгласно българския тълковен речник, определението за устойчив гласи: „Който стои здраво, твърдо, не се клати, не се колебае“, притежава устойчива основа и времево устоява на колебанията (Тълковен онлайн речник, 2022), което по косвен начин се припокрива и с основната му дефиниция.

Следвайки последователността на събитията, силно научно и обществено въздействие оказва *изготвения* по поръчка на Римския клуб доклад „Границите на растежа“ (The Limits to Growth), публикуван през 1972 г. В него са изложени изводите от изследване, което използва компютърни симулации, за да проследи какви изменения биха настъпили на Земята при поддържане на същите темпове на растеж, индустриализация, производство на храна, замърсяване и използване на невъзобновяеми ресурси. Докладът стига до извода,

че „границата на растежа на Земята“ ще бъде достигната приблизително през 2070 г., когато невъзобновяемите източници на енергия (например органичните горива) ще бъдат изчерпани, а планетата – силно замърсена (Meadows, Meadows, Randers, 1972).

Съвременната концепция за УР за първи път бива дефинирана през 1987 г. в Доклада на Международната Комисия за опазване на околната среда и развитие към ООН наречен: „Нашето общо бъдеще“ (Our Common Future) или Доклада Брунтланд, (Нашето общо бъдеще, 1987). Международната общност, чрез своя основен политически орган ООН, е силно обезпокоена от световните тенденции по отношение на рязко увеличаващата се численост на населението, степента на урбанизация и последващите влияние и промени върху природата. Авторите на доклада се обръщат с ясен призив към правителствата за необходимостта от сериозна промяна. Съгласно доклада, устойчиво е: „Развитието, което удовлетворява нуждите на настоящето, без да излага на риск възможността на бъдещите поколения да удовлетворят своите нужди“ (СКОСР (SKOSR), 1987, част I, с. 13). Докладът засяга основно въпросите относно грижата за околната среда и оползотворяването на ресурсите, като

предлага да се увеличи ролята на научната общност и на неправителствените организации. Основните препоръки са насочени към изготвяне на годишни доклади, финансови отчети и събиране на достоверни данни за оценка на състоянието на планетата и засилване на международното сътрудничество по отношение опазването на околната среда (СКОСР (SKOSR), 1987, част III, глава 12).

През 1992 г., по време на срещата на високо равнище на ООН за Земята в Рио де Жанейро, се изгражда концепцията за трите стълба на устойчивостта: Природа-Общество-Стопанство. Погледнато през призмата на математиката, три точки, нележащи в една права, образуват равнина. В тази връзка би могла да бъде направена аналогията, че за да съществува една стабилна структура, устойчива във времето, е необходимо тя да бъде изградена от поне три стълба, върху които да стъпи здраво, като фиг. 2.1 отразява това взаимодействие. Концепцията за устойчивост предполага стабилност, която да устоява във времето, като трите основни стълба се взаимопреплитат и образуват различни групи ефекти, но задължително условие е икономическият просперитет да функционира в синхрон със социалното сближаване и опазването на околната среда.

фиг. 2.1. Устойчиво развитие

Първият стълб на устойчивостта представлява икономическият растеж, който се изразява в осигуряване на материална и финансова стабилност на хората и на обществата. Той се явява фундамент за изграждането на структурата на устойчивостта, но трябва да се отбележи и тясната корелация между икономическия възход на дадена държава и степента на нейното развитие по отношение на устойчивостта. Като уточнение, от една страна УР цели постигането на икономически просперитет: политиките са насочени към защита от ограбването на икономическите ресурси, социалната сигурност и заетостта, иновациите и към международна икономическа стабилност. Аналогично, стратегията е насочена към намаляване на разходите и увеличаване на печалбата. От друга страна, икономическият растеж се явява и предпоставка за развитието на УР, а не единствено цел, която трябва да бъде постигната. Ако исторически разгледаме глобалното икономическо развитие на света, може да се направи извод, че съвременните развити икономики, в периода след Втората световна война, активно са използвали стратегии за индустриално развитие първо на вътрешния си пазар и силна индустриализация, с последващи стратегии за отваряне на вътрешния пазар, което ги поставя в печеливша, по отношение на икономиката, позиция. Разбира се, този икономически възход води след себе си и сериозни проблеми, свързани със замърсяването на водите, почвата и въздуха, изчерпването на ключови ресурси и изтощението на почвите и горите, както и други от този характер. Съгласно теорията на „Кривата на Кузнец“, това е моментът след пика на индустриализацията, когато страните са достатъчно развити и имат необходимия ресурс и капиталова обезпеченост за да преосмислят приоритетите си и да започнат екологична и устойчива трансформация на своята икономика. В този ред на

мисли развиващите се страни имат голяма нужда от подкрепа и капитал, защото се оказват в неблагоприятната позиция на уязвими, що се отнася до икономическата им устойчивост.

Вследствие на посоченото може да се изведе, че липсата на финансова стабилност и висока степен на икономическо развитие, се явяват препятствие за развитието на другите приоритетни оси на устойчивото развитие. В този контекст, важна роля играе Организацията на обединените нации (ООН) и поставянето на наднационални приоритети на развитите държави, за да могат заложените Глобални цели на устойчиво развитие да бъдат осъществени, както и мирът да бъде съхранен.

Взаимовръзката между трите основни оси на УР поражда и допълнителни ефекти. Икономическият растеж върви успоредно с екологичната и социалната устойчивост, които взаимодействат помежду си. Фиг. 2.1. илюстрира връзките, които са резултат от тези взаимодействия, а именно: **еколого – икономически и социално - икономически аспекти на УР**. Социално-икономическите въздействия разглеждат социалните последствия от климатичните промени, като акцентът пада върху енергийната бедност; нивата на безработица в различните страни; инвестициите в устойчиви проекти и т.н.

Другата обособена група са екологично-икономическите аспекти, където икономическите и екологичните политики се преплитат и засягат въпросите свързани с ресурсната и енергийна ефективност и глобалните енергийни проблеми. Тази група ефекти цели да развие зелените технологии и иновации, покрива въпросите относно управлението на отпадъците и по-конкретно - тези на кръговата икономика. Въвеждането на публични политики и стимули за развитието на новите бизнес ниши е предпоставка за появата на все по-

вече успешни и устойчиви бизнес практики.

Вторият стълб цели да се справи с екологичните проблеми, възникнали вследствие на антропогенната дейност, като прекомерното замърсяване на въздуха, почвите и водите, масовото изсичане на гори и изчезването на някои животински и растителни видове и техните местообитания. Околна среда и нейното опазване се разглеждат като стратегическа грижа за бъдещите поколения. В този контекст, политиките са насочени към ограничаване на замърсяването, насърчаване използването на алтернативни източници на енергия и стремеж да се постигнат успехи в борбата с климатичните промени.

Социалната устойчивост представява третият стълб на устойчивото развитие, чиято цел е да се създаде възможност за социално равенство и достоен живот на всички хора. Стратегията е с фокус към решаване на социалните проблеми, като дискриминацията, неравенството, систематичния глад и т.н.

Взаимовръзката между тези два основни елемента поражда **социо-екологичния аспект на устойчивостта**. Той се изразява в насърчаване на устойчивото потребление и на социалното предприемачество, повишаване на качеството на живот, утвърждаване на екологичната справедливост и правото на чист въздух на хората, живеещи в големите градове и индустриалните зони. Към този аспект се причисляват и новите правила касаещи екологичния отпечатък, тъй като по-доброто състояние на околната среда, означава по-здрави хора.

Съгласно теорията за устойчиво развитие, благосъстоянието на народите се измерва въз основа на трите измерения на устойчивостта, които се намират в състояние на равновесие и постоянно взаимодействие. На срещата на високо равнище на ООН през 1992 в Рио де Жанейро се очертава и **четвъртото измерение на**

устойчивостта, в лицето на институциите и политиките. „В тесен смисъл, то се изразява в организационните форми на една устойчиво ориентирана политика, а в по-широк - обръща внимание на въпросите относно участието на всички членове на обществото и демокрацията.“ (Velkovska, 2017). За постигането на устойчив растеж е необходимо да се внедрят нови, устойчиви политики и стратегии, освен на национално и на наднационално ниво.

Разсъждавайки върху темата за устойчивостта, учените осъвременяват нейното възприятие, като поставят акцент и върху „необходимостта в модела да се включи и Културата, която се възприема не като едно от измеренията на социалното или икономическото, а като самата им среда, определяща тяхната същност, развитие, поведение и упадък“ (Krestanova, 2021:173). Така например, съвременното градоустройство решава не само физическите проблеми на градската среда, а се вземат под внимание и социо-културните елементи (традиции и обичаи, ценности и т.н.), които са част от т. нар. „мека инфраструктура“. Ключов стълб на УР е зачитането на **културните различия и запазването на мира**. Няма как да съществува каквато и да е устойчивост, при наличието на военен конфликт: тогава триизмерната структура ще бъде в състояние на дисбаланс. Средствата предвидени за изпълнение на приоритетните оси на устойчивостта, биха били пренасочени, социалният аспект би бил унищожен, а щетите върху природата в такива случаи са тежки и с дълготрайни последици, принуждавайки огромни групи от хора да напуснат своите местообитания, защото те вече не са годни за нормален и спокоен живот. Днес, смисълът на УР е придобил един по-широкоспектърен образ, добавяйки нови и нови аспекти. Въз основа на гореописаното, първоначалният образ на икономическия стълб, като основополагаща ос, може да бъде изместен към опаз-

ването на мира, като първостепенна световна задача и цел, върху която да стъпят всичките други аспекти на УР.

Настоящите кризи, пред които е изправен светът пораждат необходимост от ускорено преминаване към екологично ефективна икономика и устойчиво производство във всички сектори. Преходът следва да подобри благополучието на хората, здравния им статус и околната среда, като цяло.

Ключови международни срещи и споразумения

Историята познава силни и разрушителни войни, като Втората световна война е олицетворение на най-мощния и опустошителен военен конфликт в историята на човечеството. Целият свят изпада в тежка криза, а редица водещи държави осъзнават необходимостта от създаване на обща, наднационална организация, която да следи за създаването и съхранението на мира и разбирателството в световен мащаб. На 26 юни 1945 г. в Сан Франциско, Калифорния, САЩ се подписва Хартата на Обединените нации (UN, 2015). Към днешна дата общо 193 държави са пълноправни членки на ООН и следват ценностите *залежали в Хартата на Обединените нации, а именно мир, справедливост, уважение, права на човека, толерантност и солидарност*.

Първата група споразумения, които статията разглежда са от международно значение и касаят целия свят. Разбира се, пътят водещ към подобряване на живота на нашата планета е сложен и осеян с разнопосочни събития, конфликти, проблеми и съпътстващи ги решения. Историята ни учи, че промените в законодателството са резултат от конкретните нужди на хората и обществата. Екологичните събития през 70-те години на XX-ти век, както и публикуването на доклада „Граница на растежа“, силно обезпокояват международната

общност. Това е и причината, за първи път да бъдат обсъдени екологичните нужди и проблеми по време на Конференцията на ООН за жизнената среда на човека в град Стокхолм, 1972 г. (UN, 1972). Основополагащ принцип на Декларацията, приета на Стокхолмската конференция, гласи: „Човекът има право на свобода, равенство и адекватни условия на живот в околна среда, качеството на която позволява да се живее достойно и благополучно.“ Успоредно с това се създава и Програмата на ООН за околната среда (UNEP).

Друга важна стъпка по пътя към устойчиво развитие е проведената през 1992 г. Конференция на ООН за околна среда и развитие в Рио де Жанейро, чиято основна цел е признаването на осезаемата заплаха от увеличение на емисиите от парникови газове в резултат на човешката дейност и стабилизирането на концентрациите на парникови газове до ниво, което не е опасно за живота на Земята, в цялост.

Следвайки хронологията на събитията, последващите ключови срещи и приетите на тях споразумения по отношение на опазването на околната среда са: Протоколът от Киото, Парижкото споразумение, както и ежегодните срещи на „страните“ подписали Конференцията на ООН по изменението на климата, т.нар. (от англ.-Conference of the Parties), по време на които се отчита напредъка при СОР по изпълнението на споразуменията и се вземат решения относно политиките и мерките за борба с изменението на климата.

Протоколът от Киото представлява международен документ, който е приет в Киото, Япония през декември 1997 г. и е допълнение към Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата от 1992 г. Държавите, подписали този протокол поемат количествени задължения да намалят емисиите от парниковите газове за периода 2008 – 2012 г., като основните задължения са поети от развитите държави,

наречени също така индустриализирани (Анекс I страни. (UNFCCC, 1997)).

Съгласно Протокола Европейският съюз трябва да съкрати емисиите с 8 %, съответно и Р. България с 8 %, но в него, не са включени някои от най-големите емитенти на парникови газове като Китай и САЩ. От друга страна развиващи се страни, като например Индия, не поемат задължения. Те обаче взимат участие в проекти, чиято главна цел е да се намалят вредните емисии в техните страни. Важно е да се отбележи разделението между развитите и развиващите се страни, като Протоколът признава, че преимуществено развитите страни са отговорни за високи нива на парникови газове в атмосферата.

Един от положителните ефекти, като резултат от Протокола е създаването на механизми за сътрудничество между отделните страни и изпращането на политически сигнали относно необходимостта от колективни действия за справяне с изменението на климата. Друг резултат от този документ е създаването на търговията с квоти за вредни емисии, като се въвежда система, известна като «Общ ангажимент за намаляване» (Assigned Amount Units - AAUs). Съгласно нея всяка развита страна има определена квота за емисии, която не трябва да бъде превишавана. Съгласно изискванията предприятията, които отделят парникови газове, трябва да притежават емисионни разрешителни. Така се създава Европейската схема за търговия с емисии (ЕСТЕ). Всяко разрешително от схемата, наречено EUA (European Union Allowance) представлява право на излъчване на един тон парникови газове. Предприятията могат да купуват и продават тези разрешителни на търговските платформи, което съответно създава пазар за емисионни права. Инструментът EUA се търгува на редица европейски борси, както и извън борсовия пазар, на текущия реален пазар (спот) и на срочния пазар. На

практика се получава следната ситуация: развиващите се страни получават така нар. „въглеродни кредити“, които съответно могат да продават на развитите страни. По този начин развитите страни могат да си осигурят по-високи нива на максимално приети въглеродни емисии за съответен период. Като цяло, търговията с емисии има за цел да стимулира ефективния пренос на ресурси и технологии от международния пазар, като стимулира страните с по-големи възможности за намаляване на емисиите да инвестират в по-евтини мерки в други страни. Но се създава и друг, обратен ефект, който е, че развитите страни получават възможността да генерират по-голямо количество парникови газове и да закупуват квоти, което не води до подобряване, респективно намаляване на емитираните парникови газове.

В Р. България търговията с емисии се извършва в рамките на Европейската система за разрешения за емисии (EU Emissions Trading System, EU ETS), като страната ни се е ангажирана със спазването на директивите и правилата на ЕС по този въпрос. Възможно е и отделна фирма да участва в търговията с емисии, при условие че отговаря на критериите за участие в системата и притежава необходимите разрешителни за емисии. Това включва големите промишлени предприятия и енергийни компании, които генерират значителни количества емисии.

Въпреки, че Протоколът от Киото търпи определени критики и има редица недостатъци, защото поставените проблеми не се решават, документът признава съществуването на климатичните промени и необходимостта да овладеем ситуацията. Като цяло, Протоколът дава добра основа, която съответните държави биха могли да надградят.

Анализът разкрива, че през 2009 г. се наблюдава увеличаване на глобалните въглеродни емисии, вместо намаляване. Това

води до необходимостта от преразглеждане на споразуменията в резултат на проведената среща в Киото. Така, по време на Парижката конференция по климата на 12 декември 2015 г. се приема **Парижкото споразумение**, като към 2017 г. 195 държави го подписват, включително България. Основната негова цел е да бъдат намалени емисиите на парниковите газове и да се ограничи покачването на средната глобална температура до 2 градуса по Целзий, в сравнение с периода преди индустриализацията (UN, 2023).

Въз основа на този ангажимент държавите от ЕС се споразумяват да очертаят посоката, която ще превърне до 2050 г. Европа в първия неутрален по отношение на климата континент. Съгласно изискванията, описани в Парижкото споразумение, ЕС представя своята дългосрочна стратегия за намаляване на емисиите и актуализираните си планове в областта на климата, като се ангажира да намали емисиите на ЕС с най-малко 55% до 2030 г. в сравнение с равнищата от 1990 г.

Парижкото споразумение също така създава и рамка за наблюдение и открити доклади относно климатичните цели на всяка страна. Освен това, Споразумението предоставя и начин развитите икономики да съдействат на развиващите се в техните усилия да се адаптират към климатичния контрол, т.е. да се **подсили способността на развиващите се страни да се справят с въздействията от климатичните промени**.

Като пример, Канада е една от развитите страни, която активно работи за стартирането на подобни процеси. Към април 2019 г. страната е отделила 2,65 млрд. долара за подпомагане на най-бедните и уязвими региони, засегнати от климатичните промени. Предвидено е цялата сума да бъде внесена до края на март 2021 г. (Government of Canada, 2019). Основните цели на финансовата подкрепа са свързани с:

- Инициативи, които значително намаляват отделянето на парникови газове, съобразени с нуждите и плановете на развиващите се страни.
- Действия в посока адаптация, особено за най-бедните и уязвимите.
- Мобилизиране на капитал за нов частен сектор в развиващите се страни, който да работи за справяне с климатичните промени.

Фокус на предоставената финансова помощ от страна на Канада са секторите на чиста технология и възобновяема енергия; селско стопанство, съобразено с климата, както и устойчиво лесовъдство; управление на водните ресурси и климатична устойчивост.

Друг важен аспект е, че през 2017 г. тогавашният президент на САЩ Доналд Тръмп решава да изтегли страната от Парижкото споразумение, като основният му довод е защита на американската икономика. Въпреки това редица американски компании продължават да предприемат мерки за намаляване на емисиите на парникови газове. Впоследствие, през 2021 г., след като новият президент на САЩ встъпва в длъжност, същият възстановява ангажимента на страната по отношение на Парижкото споразумение.

Като пълноправна страна членка на ЕС, Р. България е включена във външната политика и мерките на ЕС в областта на изменението на климата. През 2016 г. Р. България подписва и ратифицира Парижкото споразумение за изменение на климата. „Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и план за действие“ е документът, който определя действията за адаптиране към изменението на климата и приоритетните направления на страната ни до 2030 г. В допълнение, Р. България редовно представя доклади за напредъка си в постигането на ЦУР (целите за устойчиво развитие).

Успеваемостта на Парижкото споразумение е изключително комплексна и зависи от усилията на всички страни. Първо, важно е да се отбележи, че Споразумението представлява съществена стъпка към промяна на обществата, в посока борба с климатичните промени. Самата цел на Споразумението е да се ограничи покачването на средната глобална температура, въпреки това намаляването на емисиите все още остава сериозно предизвикателство, като се има предвид сложността на процесите при насърчаването на промени в икономическите системи и енергийния сектор. За да се постигне успех са необходими комплексни усилия от всички заинтересовани страни, в лицето на правителствата на държавите, бизнеса, особено от големите корпорации, до собствениците на МСП, гражданите и местната администрация.

В заключение, Парижкото споразумение играе важна роля в усъвършенстването на алтернативните бизнес модели и разработката на нови технологии. Насърчаването на смяната на производствата с по-ефективни и екологични такива, се явява движеща сила за иновациите, което от своя страна стимулира и икономическия растеж и отваря нови работни места

След Парижкото споразумение, ключови срещи са тези, които се провеждат по време на Конференциите на страните COP (Conference of the Parties), организирани в съответствие с по Рамковата конвенция на ООН за изменението на климата. COP конференциите са важни форуми за сътрудничество и обмен на информация между страните членки и се провеждат всяка година, в различни държави.

Конференция на ООН по изменението на климата COP 26 бе проведена през 2021 г. в град Глазгоу, Шотландия. Срещата се счита за значима, защото освен основните цели за увеличаване на усилията за намаляване на емисиите, страните се борят за

постигане на съгласие относно финансовата подкрепа за развиващите се страни. По време на срещата са проведени и преговори относно правилата за търговия с емисии и мерките за опазване на горите и морските екосистеми.

Още в началото на Конференцията Председателят на Европейския съвет представи в своето изявление, виждането че *“Човечеството е започнало война срещу природата: тази война трябва да спре. Планетата Земя е нашият единствен дом. Трябва да ограничим глобалното затопляне до 1,5 °C. Сега е моментът да действваме, и то заедно”* (Michel, 2021).

Един от основните въпроси, дебатиран по време на срещата е свързан с увеличаване на средствата за развиващите се страни в борбата с изменението на климата. На тази среща бе обсъдено как да се поеме ангажимент за мобилизиране на 100 милиарда щатски долара годишно до 2025 г., за да се помогне на развиващите се страни да се справят с неблагоприятните последици от изменението на климата.

Друг важен аспект е финализирането на Правилника за прилагането на Парижкото споразумение, както и стартиране на глобалния ангажимент за метана, ръководен от Международния съюз за опазване на природата (IUCN), Организацията на икономическото сътрудничество и развитие (ОИСР) и Департамента на ООН по икономическите и социалните работи (UN DESA). Метанът (CH₄) представлява газ, с парников ефект 25 пъти по-силен от този на въглеродния диоксид (CO₂), затова неговото намаляване е изключително важно в борбата с климатичните промени. Основните антропогенни източници на метан са селското стопанство, изкопаемите горива и отпадъците, като задължението цели до 2023 г. метановите емисии да намалеят с 45 % спрямо нивата от 2010 г. (Evropeyski savet, 2021).

Не на последно място, по време на срещата COP 26, над 40 държави са заявили своето намерение, да се откажат от използването на въглища. Споразумението предвижда постепенно премахване на въглищната енергия до 2040-а година. Поето бе и обещание от редица организации, като няколко големи банки (например британската банка (Standard Chartered) Стандарт Чертърд) и финансови институции се съгласиха да спрат финансирането на въгледобивната индустрия и по този начин да подкрепят устойчивата енергия и намаляването на емисиите на парниковите газове.

Миналогодишната конференция на COP 27 се организира като продължение на COP 26 и бе проведена в Шарм ел-Шейх, Египет. Фокусът бе реализиране на засилена глобална програма за действия за адаптация; преглед на напредъка по осигуряването на 100 милиарда щатски долара годишно до 2025 г. в помощ на развиващите се страни; осигуряване на подходящо представителство на всички заинтересовани страни в COP 27, особено на уязвимите общности и колективно укрепване на национално определените приноси (Evropeyski savet, 2022).

От 30-ти ноември до 12 декември 2023 се очаква да се проведе 28-ата Конференция на ООН за изменението на климата в Дубай.

Заклучение

Трансформацията, който се осъществява последните няколко десетилетия от линейна икономика към икономика, без негативни последствия към околната среда и хората, е изключително сложен и комплексен процес, но и наложителен. Поредицата от международни срещи поставят на показ проблемите на съвременните общества и взаимовръзката между климатичните промени, икономиката и устойчивото развитие.

Систематизирането на информацията по темата дава обективен поглед върху предпоставките за развитието на устойчиви, алтернативни практики на всяко едно ниво и как те биха били ползотворно приложени. Прегледът на споразуменията и тяхното обобщаване имат чисто практически принос, като съкращават дългата и сложна информация в систематизирана конкретика, с включени кратки изводи. Това улеснява работата на всеки, чиито интерес се отнася до тема за устойчивостта.

В обобщение, УР се възприема като широкообхватна концепция, която е ключово условие за постигането на икономически просперитет в съвременния свят. Необходимо е политиките да са взаимосвързани, като се спазват принципите за социална справедливост и опазване на околната среда и следва да се управляват разумно и в съответствие с устойчивите принципи.

Основен извод от направения преглед е, че устойчивостта е сложен и дългосрочен процес, който изисква усилия и ангажимент на всяко едно ниво: глобално, регионално, обществено и дори индивидуално. Европа твърдо е поела по своя път към устойчиво развитие, като днес зелените политики са водещи, а поставените цели - амбициозни. Промените в директивите са свързани с прехода към алтернативни горива, по-ефективно използване на ресурсите, опазването на околна среда и други, в съответствие с ЕС стратегия и Зелената сделка. Голяма част от реформите се отнасят до насърчаване на чуждестранните инвестиции и търговията, внедряване на нови технологии, изкуствен интелект и развитие на иновациите, разширение на електро-мобилна инфраструктура и цялостно повишаване на конкурентоспособността на Съюза. След внедряването на зелените политики, съгласно поетите ангажименти от международно значение Европа постепенно променя своя облик към модерно и устойчиво място за живот,

като транспортът е екологичен, увеличава се броят на енергоефективните сгради и зелените площи, отчита с по-висок процент на рециклиране на отпадъците, което води до покачване и на здравния статус на гражданите. Крайните резултати ще бъдат измерени в обозримо бъдеще, като вече се отчита подобрене по много параметри, особено осезаема е промяната на качеството на въздуха в градовете, като целта е утрешните поколения да имат възможността на качествен и достоен живот.

Анализът на еволюцията на концепцията разкрива, че човечеството е започнало процес на осъзнаване на необходимостта от устойчиво развитие и днес се предприемат конкретни стъпки и действия за неговото внедряване в живота на хората. Все още сме изправени пред множество въпроси и предизвикателства, който общността трябва да реши, но е наше задължение да опазим земята и въздуха чисти за следващите поколения, защото какво гласи стара индианска поговорка: „Ние не наследяваме земята от нашите деди, а я вземаме на заем от нашите деца»!

Използвани източници

Evropeyski savet, (2021). Konferentsiya na OON po izmenenieto na klimata (COP26), sreshta na varha na svetovnite lideri, Glazgou, Obединеното кралство, 1 noemvri 2021, dostapno na: <https://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/internationalsummit/2021/11/01/> [Европейски съвет (2022), Конференция на ООН по изменението на климата (COP26), среща на върха на световните лидери, Глазгоу, Обединеното кралство, 1 ноември 2021 г., достъпно на: <https://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/international-summit/2021/11/01/>].

Evropeyski savet, (2022). Konferentsiya na OON po izmenenieto na klimata (COP27), sreshta na varha za izpalnenie na angazhimentite v oblastta na klimata, Sharm el-Sheyh, Egi-

pet, 7–8 noemvri 2022, достъпна на: <https://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/international-summit/2022/11/07-08/>. [Европейски съвет (2022), Конференция на ООН по изменението на климата (COP27), среща на върха за изпълнение на ангажиментите в областта на климата, Шарм ел-Шейх, Египет, 7–8 ноември 2022 г., достъпна на: <https://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/international-summit/2022/11/07-08/>].

Government of Canada.(2019), *Canada's \$2.65 Billion International Climate Finance Commitment*, available at: <https://www.canada.ca/en/services/environment/weather/climatechange/canada-international-action/climate-finance/commitment.html>.

Krastanova, R. (2021). *Ot „chervena“ ikonomika kam „lilava“ ikonomika? Alternativni stopanski modeli i nova tsennostna paradigma. Godishnik „Ikonomika i biznes“ 2019* Departament „Ikonomika“, izdtelstvo na NBU, 170–186. [Кръстанова, Р.(2021). От „червена“ икономика към „лилава“ икономика? Алтернативни стопански модели и нова ценностна парадигма. Годишник „Икономика и бизнес“ 2019 Департамент „Икономика“, издателство на НБУ, 170–186].

Meadows, H., D., Meadows, L., D., Randers, J. (1972) *The Limits to Growth*, A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind. New York. a Potomac associates book.

Michel, Sh. (2021), Konferentsiya na OON po izmenenieto na klimata (COP26), sreshta na varha na svetovnite lideri, Glazgou, Obединеното кралство, 1 noemvri 2021 г., dostapno na: <https://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/international-summit/2021/11/01/> [Мишел, Ш. (2023), Конференция на ООН по изменението на климата (COP26), среща на върха на световните лидери, Глазгоу, Обединеното кралство, 1 ноември 2021 г., достъпно на: <https://www.consilium.europa.eu/bg/meetings/international-summit/2021/11/01/>].

Sazonova. L. (2014). *Kulturni aspekti na ustoychivoto razvitie. Shtrihi ot Zhenski*

pazar. Fondatsiya Fridrih Ebert, dostapno na: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/10912.pdf>, [Саназова. Л. (2014) Културни аспекти на устойчивото развитие. Щрихи от Женски пазар. Фондация Фридрих Еберт, достъпно на: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sofia/10912.pdf> azonova, L. (2014)].

Тълковен речник, 2022, достъпен на: <http://talkoven.onlinerechnik.com/> [Talkoven onlayn rechnik, 2022].

Stokhoum tsentar za ustoychivo razvitie, dostapen na: <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.htm>. [Стокхоум център за устойчиво развитие, достъпен на: <https://www.stockholmresilience.org/research/research-news/2016-06-14-the-sdgs-wedding-cake.htm>]

Svetovna komisiya po okolnata sreda i razvitiето (SKOSR). (1989) *Nasheto obshto badeshte, Doklad na svetovната komisiya po okolnata sreda i razvitiето*. Sofiya: Izd. D-r „Petar Beron”, prevod ot angliyski Ivanov, I. Световна комисия по околната среда и развитието (СКОСР). (1989) Нашето общо бъдеще, Доклад на световната комисия по

околната среда и развитието. София: Изд. Д-р „Петър Берон”, превод от английски Иванов, И.

UN, 2015, available at: <https://www.un.org/en/about-us/un-charter>, [last access on 28.08.2023.].

UNFCCC, (1997), Kyoto Protocol to the United Nations framework convention on climate change, available at: <https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.html>.

UN, 2023, The Paris agreement, available at: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement>.

UN, (1972), Report of the United Nations Conference on the Human Environment in Stockholm, available at: <https://tinyurl.com/nj5eje5s>.

UN, The Paris agreement, available at: <https://tinyurl.com/3x9tuzbk>, last access on 28.08.2023.

Velkovska, M. (2017). *Ustoychivost – ponyatie i upotreba, Sp. Balgarska Nauka*, br. 94, ISSN: 1314-1031, [Велковска, М. (2017). Устойчивост – понятие и употреба, Сп. Българска Наука, бр. 94, ISSN: 1314-1031].